

RAGADOZÓMADÁR-VÉDELEM AZ ELMÚLT 100 ÉVBEN MAGYARORSZÁGON

Haraszthy László–Bagyura János
Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület
Budapest

Abstract

L. Haraszty and J. Bagyura: Protection of Birds of Prey in Hungary in the last 100 Years

This paper describes human activities affecting the populations of the birds of prey (falconry, hunting, egg collection) and the related rules with their permanent changes these last 100 years. A review is given on the protection projects in Hungary including the protection of the Saker, Imperial Eagle, White-tailed Eagle and Lesser Spotted Eagle and their results. The methods applied in the practice of predatory bird protection are also reported.

Finally, census data on populations, current legal state off the species and the financial value of the birds are presented.

Vadászat, solymászat, tojásgyűjtés hatása a ragadozó madarakra

A századforduló táján egész Európában általános volt a ragadozó madarak káros voltának megítélése, ezért kifejezetten ajánlották irtásukat. Ennek alapját az a téves megítélés adta, hogy a hasznos vadat, illetve hasznos énekes madarakat zsákmányoló ragadozók csak károsak lehetnek. Mai ismereteink és természetvédelmi megítélésünk szinte kizárja annak a gyűlöletig fokozódó ragadozómadár-ellenességnek a megértését.

Döbbenetes, hogy olyan kiváló gondolkodók, mint *Herman Ottó*, vagy *Chernel István* sem ismerték fel, hogy nem lehet cél egy faj kiirtása egy másik védelme érdekében. A legérdekesebb azonban az, amivel *Lakatos (1910)* könyvében találkozunk, aki úgy ítéli meg az egyes fajokat, hogy amikor éppen hasznot hajt, kímélni, de ha a hasznos madarat zsákmányolja, akkor irtani kell. Érthetetlen, hogy a „szerző” nem jutott el addig a felismerésig, hogy az egyik szezonban „káros” faj nem hajthat hasznot egy fél év múlva, ha már „káros” korában lelőtték.

Chernelnél (1899) már találkozunk bizonyos védelmi jellegű megközelítéssel, pl. az egerészölyvnél ezt írja: „Azt tartanám helyesnek, hogy az ölyv általában kímélendő s pusztítása csak hatósági engedéllyel válna valóra”.

Sajnos nála is gyakrabban fordul elő a pusztításra való felhívás, pl. a réti sassal kapcsolatban: „Kíméletéről természetesen szó sem lehet, legbiztosabban kunyhóból löhető, de jól lehet mérgezni is”. Vagy a kerecsenszölyomnál: „Kíméletünkre nem számíthat.”

A ragadozó madarak ilyen módon való megítélése évszázadok alatt felbecsülhetetlen számú egyed pusztulását okozta. Vadászörökben, még századunk 60–70-es éveiben is általános volt ez a szemlélet. Mi sem mutatja ezt jobban, hogy 1979-ben a Magyar Vadászok Országos Szövetsége kezdeményezte az egerészölyv, a héja és a karvaly védettségének feloldását, mondván, hogy ez a három faj „túlszaporodott”, megváltozott a tápláléka és jelentős kárt tesz az apróvadállományban. Valójában azonban arról volt szó, hogy erre az időszakra erősödött meg a madárvédelem társadalmi bázisa és egyre-másra derültek ki az illegális lelövések. A vadászat irányítói ezek felszámolása helyett a kérdéses három faj védettségének feloldásában látták a megoldást. Az ekkor végzett állományfelmérések és táplálkozásvizsgálatok (Kalotás, 1983) eredményei alapján valamennyi faj védett státusza fennmaradt. Ma már az ilyenfajta megközelítés fel sem merül. Természetesen előfordulnak szélsőséges esetek, de a ragadozó madarak védelmének olyan széles ma a társadalmi bázisa, hogy az illegális pusztítás többnyire nyilvánosságra kerül.

A lelövések mellett évszázadokon keresztül mérgezték is a ragadozó madarakat. A mérgezéshez kezdetben sztrichnint használtak, amit a 60-as években felváltott a tyúktojásba injektált metilparathion, majd a phosdrin. A tojásba helyezett mérget ugyan elsősorban a varjűféléknek szánták, de a kihelyezés módja miatt – a nyílt területre rakták ki a csalétket –, rengeteg rétihéja is elpusztult. Számtalan esetben a mérgezett madarak tetemeit elfogyasztó nagyobb testű fajok, (pl. a parlagi sas) mérgeződtek másodlagosan.

Az egyre nagyobb tiltakozást kiváltó, tömeges védettállat-pusztításnak 1981-ben az Országos Környezet- és Természetvédelmi Hivatal vetett véget, ettől kezdve ugyanis nem engedélyezték tovább a nem szelektív „dúvadmérgezéseket”. Ezzel az intézkedéssel Magyarországon a tömeges ragadozómadár-pusztítás megszűnt. A ragadozó madarokról, azok védelméről nem lehet a solymászat említése nélkül reális képet alkotni. A solymászat, mint valóban ősi vadászati mód, hozzátartozott őseink szokásaihoz. Mára azonban, amikor a ragadozó madarak megítélése gyökeresen megváltozott, a hagyomány ápolása mellett a természetvédelmi szempontok elsőbbséget kapnak. Nem szeretnénk e helyen solymásztörténeti áttekintést adni: csak röviden bemutatni a solymászat elmúlt 40–50 évének gyakorlatát, és kihatását a ragadozómadár-állományokra.

A II. világháború után a kettészakadt Európa keleti felén élő kerecsensólyom a solymászati célra történő fészekfosztogatások általánossá válása miatt súlyosan veszélyeztetett helyzetbe került.

1947-ben az egyik híres-hírhedt solymász feljelentette társát a Madártani Intézetnél. A bejelentő szerint az illető 47 vándorsólyom- és 33 kerecsensólyom-fiókat szedett abban az évben. Micsoda állományok lehettek akkor még a két sólyomfajból!

A vándorsólyom a 60-as évek elejére kipusztult, és ez még talán tovább fokozta a nyomást a hazai kerecsensólyom-állományra. Több olyan kerecsensólyom-fészket ismerünk, melyekből évtizedeken keresztül nem repült

ki egyetlen fióka sem, mert minden évben kifosztották, és a fiókákat külföldre csempészték. Kijelenthetjük, hogy a kerecsensólyom kis híján történő kipusztulása a fészekfosztogatásra vezethető vissza. 1978-tól indult el a fészekőrzési akció, amelynek keretében az 1980-as években jutottunk el odáig, hogy sikerült megszervezni a legveszélyeztetettebb fészkek éjjel-nappali őrzését.

A 60-as évek végén, a 70-es évek elején a nagyobb települések közelében a héjafészkek kifosztása és a madarak solymászatra való idomítása még gyakori volt. A Magyar Madártani Egyesület, megalakulását követően – Európában példa nélküli módon – befogadta a solymászatot. Kezdetben sok problémával terhelt szaktérületet sikerült a természetvédelem szempontjából elfogadható keretek közé szorítani. Az egyesület solymászszakosztályának tagjai ma vadász- és solymászvizsgával rendelkeznek. Vadászmadaruk döntően a héja, a részükre biztosított vadászterületen, a természetvédelmi hatóság engedélyeinek birtokában, szabályozott keretek között gyakorolják ezt az ősi vadászati módot. A szakosztály taglétszáma nem éri el a 100 főt. Kijelenthetjük, hogy mára a magyarországi solymászatnak nincs jelentős hatása a ragadozó madarakra.

Meg kell még emlékeznünk a tojásgyűjtésről is. A századforduló táján a lelövések mellett a tojásgyűjtés, mint általánosan elterjedt szokás, jelentősen hozzájárult a ragadozó madarak fogyatkozásához. A II. világháborúig a tojásgyűjtés divatja múlttá vált. Az 50-es, 60-as évektől már csak 10–12 komolyabb gyűjtőről van tudomásunk, akik ezután fokozatosan elhaltak, gyűjteményeik pedig közgyűjteménybe kerültek (Madártani Intézet, Természettudományi Múzeum, Mátra Múzeum). Sajnos néhányan a ritka ragadozó madarak fokozott védetté nyilvánítása (1954) ellenére sem hagyták abba tevékenységüket.

A megritkult állományú sasok, sólymok fészkelésének ilyen módon való megghiúsítása, mint súlyos szabálytalanság azonban az 50-es években még retorzió nélkül maradt. *J. M.* pl. ugyanabból a fészkekből az alábbi időpontban gyűjtött parlagisas-tojásokat.

1955. április 17.	3 tojás
1958. április 27.	3 tojás
1960. április 18.	2 tojás
1961. április 9.	2 tojás
1963. április 21.	2 tojás

1970-től nincs információnk arra vonatkozóan, hogy létezne aktív tojásgyűjtő Magyarországon. A lelövések, mérgezések megszüntetése, a fészekfosztogatás megakadályozása és a tojásgyűjtők többségének elhalása tette lehetővé, hogy a ragadozómadár-védelem ma ne ezek megakadályozására koncentráljon, hanem aktív védelmi programokat dolgozzon ki és valósítson meg.

Gyakorlati ragadozómadár-védelem

1974. január 6-án alakult meg a Magyar Madártani Egyesület 200 alapító taggal. Az Egyesület egyik fő célkitűzése a gyakorlati ragadozómadár-védelem megvalósítása volt. Ez elsősorban a kerecsensólyom-fészkek fosztogatásának megakadályozását, az illegális lelövések mérséklését, megszüntetését, a nagy testű fajok (sasok, réti sas, kígyászölyv stb.) fészkeinek és fészkelőhelyeinek védelmét, illetve a különböző mérgekkel való madárpusztítás megakadályozását jelentette. Az Egyesületen belül röviddel az alakulás után Ragadozóvédelmi Bizottság alakult, amelyet *Jánossy Dénes*, az Egyesület elnöke vezetett. 1974 és 1980 között komoly nehézséget okozott, hogy kevés volt a megbízható munkatárs és az, hogy ekkor még az egészen ritka fajok (parlagi sas, réti sas, kerecsensólyom) állománya sem volt pontosan ismert. Kezdetben ezért a védelem elsősorban abból állt, hogy igyekeztünk az ország lehető legnagyobb területén megszervezni az állományfelmérést, legalábbis a ritka fajokra vonatkozóan. A gyakoribb fajok esetében mintaterületeken végzett felmérés alapján próbáltuk az országos állományt meghatározni. Ilyen mintaterületünk volt a Pilisben, a Börzsönyben, és a Bükk hegységben, illetve a Csepel szigeten, a Duna-Tisza közén és a somogyi erdős területek egyes részein.

A Bizottság kezdetben 10–12 főből állt. A tagok részben maguk végezték a felméréseket, részben szervezték azokat.

Néhány éven belül a Bizottságot Szakosztállyá alakítottuk át, melynek a létszáma mára 200 fő fölé emelkedett, de az érdemi munkában a kerecsensólyom-fészkek őrzésének megindítása után még ennél is jóval többen vettek részt.

Jelentős lépés volt az ürge (*Spermophilus citellus*) védetté nyilvánítása is, mivel legértékesebb ragadozó madaraink – a kerecsensólyom, és a parlagi sas – védelme csak úgy volt biztosítható, ha fő táplálékuk a káros, szabadon irtható státusból – az igen jelentős fogyatkozása miatt is – átkerül a védett állatok közé.

1986-tól a védelem nemzetközi segítséggel (WWF) folyt, amely a korábbinál is aktívabb és szervezettebb ragadozómadár-védelmet tett lehetővé.

Védelmi programok

Magyarországon a fészkelő ragadozó madarak közül a parlagi sas, a kerecsensólyom és a kék vércse, kisebb mértékben a kis békászósas, illetve a réti sas az, amelyeknek elterjedési területe, állomány nagysága, illetve a veszélyeztetettség mértéke alapján Magyarországnak különösen fontos szerepe jutott e fajok európai állományának megőrzésében.

A Magyar Madártani Egyesület ragadozóvédelmi koncepcióját ennek alapján dolgoztuk ki, illetve a védelmi programok elsősorban e fajokra irányultak.

Kerecsensólyom (Falco cherrug) védelmi program

1975–1978 között az ország egész területén állományfelmérést végeztünk. Ez kiterjedt a hegyvidéki sziklás, és a hegy- és síkvidéki gallyfészkekben költő párokra is.

Bizonyosan nem minden párt találtunk meg, de ennek ellenére kijelenthetjük, hogy 1970-1975 között 30 párnál nem volt nagyobb a fészkelő állományunk.

A felderítés éveiben az április elején ellenőrzött tojásos fészkeket gyakran még tojásos korban kifosztották. A fészkek egy másik részéből a fiókákat rabolták el. Nyilvánvalóvá vált, hogy csak fészekőrzéssel, és a fészekszedők elleni szigorú fellépéssel lehetséges megakadályozni az állomány további fogyatkozását, illetve megsemmisülését.

Az első fészekőrzést 1978-ban szerveztük. Kellő számú résztvevő hiányában, illetve a rendelkezésünkre álló primitív infrastruktúra miatt, csak a hétvégi őrzés volt lehetséges. Ez többnyire csak arra volt elegendő, hogy a turisták zaklatásaitól megóvjuk a frekventált helyeken költő párokat, illetve arra, hogy kezdett elterjedni a hír – a fészkeket őrzik. Így aztán nem lehetett csodálkozni azon, ha az egyik őrzött fészket pl. éjjel, az örök távozása után fosztották ki.

Minden kiszedett fészek esetében feljelentést tettünk a rendőrségen ismeretlen tettes ellen, de a tettes kilétét egyetlen esetben sem sikerült kideríteni.

Ezekben az években a hatóságok hozzáállása sem segítette az ilyen típusú ügyek felderítését. Sokszor még a természetvédelem területi szervei is csak felesleges akadékoskodásnak tekintették sólyomügyekben történt fellépéseinket.

Például egy tudomásunkra jutott sólyomtartási ügyben Budapest egyik kerületének rendőrkapitánya azzal utasított el bennünket, hogy „neki ne mondjuk, hogy ő nem foghat meg szabadon egy galambot. Ilyen ügyekben ő nem jár el”. Nem sikerült vele megértetni, hogy a házigalamb és a kerecsensólyom között mi a különbség. Elzárkózása ellenére a sólymot lefoglaltuk.

Éveken keresztül kudarcok sorát éltük át. Az első eredmények az éjjel-nappali fészekőrzések megszervezésekor jelentkeztek; megnövekedett a kirepült fiókák száma és egy-két év eltolódással új párok is megjelentek. Ezek kezdetben csak olyan helyeken költöttek, ahol irodalmi adatok alapján régen is fészkeltek. A 80-as évek második felében óriási előrelépést jelentett, hogy a WWF anyagi támogatása lehetővé tette főállású ragadozómadár-védelmi szakember alkalmazását a Magyar Madártani Egyesületnél. Ezt a feladatot – a mai napig – *Bagyura János* látja el, akinek tevékenysége révén lehetővé vált valamennyi veszélyeztetett fészek őrzésének megszervezése, és az állandó éjjel-nappali őrzést nem igénylő fészkek folyamatos ellenőrzése. Az őrzések megszervezésében *Szitta Tamás* (Bükk Nemzeti Park) is oroszlánrészt vállalt. A fészekőrzésben részt vevőket úgy válogattuk ki, hogy ezzel a későbbi védelmi munkát a gyakorlatban is segítsük. Vadász, vadőr, erdész tanulókat

– akiknél a szemléletformálást szakmájuk miatt nagyon fontosnak ítéltük – mindig előnyben részesítettük. 1992. évi költési szezon befejezéséig 33 fészeknél szerveztünk éjjel-nappali fészekőrzést. A fészkek őrzésére 2800 napot fordítottunk. Az őrzött fészkekből összesen 99 fióka repült ki.

Megállapítottuk azt is, hogy az őrzött fészkekből átlagosan egy fiókával több repült ki, mint azokból, melyeket nem őriztünk (*Bagyura–Haraszthy–Szitta, 1993.*) Ennek elsősorban az volt az oka, hogy a folyamatos őrzés, illetve az ezzel együtt járó megfigyelés lehetővé tette a költés közben felmerülő veszélyeztető tényezők azonnali elhárítását. (A fészkek rossz állapota miatti esetleges fiókakiesés, a fészkekledőlés, a nyest vagy héja károsítását, a gazdálkodásból adódó zavarás, és a fészekkiszedés megakadályozása stb.) Igen gyakran tapasztaltuk azt, hogy a kerecsensólyom szisztematikusan a rossz állapotú, belsejében már korhadó fészkeket választja költésre. Ezeknek a fészkeknek az állapota azonban kívül sem jobb, ezért igen gyakran költés közben megbillennek vagy szétesnek. Állandó felügyelet nélkül az ilyen fészkekben a fiókák pusztulása törvényszerű. Az ilyen esetek elkerülése érdekében megkezdtuk az erős műfészkek kihelyezését. Belsejüket úgy alakítottuk ki, hogy az a kerecsensólyom számára különösen kedvelt, korhadó fészkek benyomását keltse. A sólymok az ilyen fészkeket előszeretettel foglalták el. Ma a magyarországi kerecsensólyom-állománynak kb. 30%-a mesterségesen kihelyezett fészkekben költ. Műfészkekkel olyan helyeken is sikerült sólymokat telepíteni, ahol korábban nem költöttek. Gyakran azonban az ismert revirben található rossz fészkek erős műfészkekre cserélésével biztosítjuk az eredményes költést. Az állomány növekedése miatt ma már olyan helyen is költenek kerecsensólymok, ahol korábban ez teljesen elképzelhetetlen volt. Újabban pl. nagyfeszültségű villanyvezetékekre épített dolmányosvarjú-fészkeket foglalják el költésre. Ezek kis mérete, rossz állapota és meglehetősen instabil volta gyakran megghiúsította az eredményes költést. Ugyanakkor ezek az oszlopok tökéletes biztonságot jelentenek az emberrel és bármiféle más veszélyeztető tényezővel szemben, ezért nem célszerű ezekben a költést megakadályozni. Az eredményes fészkelés biztosítása érdekében az ilyen oszlopokra megkezdtuk a költőládák kihelyezését, amelyek – a tapasztalatok alapján – nemcsak a kerecsensólymok, hanem a vörös vércsék számára is biztonságos költőhelyet jelentenek. A kerecsensólyom-védelem fontos része, hogy az illegális sólyomtartás ellen szigorúan fellépünk. Alapvetőnek tartjuk, hogy ha Magyarországra e faj európai állományának megőrzésében ilyen kiemelt feladat hárul, akkor semmiféle indokkal ne tarthasson senki kerecsensólymot. Ezért nem engedélyezzük a solymászok részére külföldi tenyésztésekből kerecsensólyom, avagy kerecsensólyomra emlékeztető hibrid madár behozatalát sem, és külföldi solymászokat – akik vadászati céllal érkeznek – sem engedünk be ilyen madarakkal Magyarországra. Sérült kerecsensólyom esetében is ezt az elvet követjük; a kézre került madarakat mentőállomáson helyezük el.

Igen fontos része a kerecsensólyom-védelemnek a közép- és nagyfeszültségű szabad légvezetékoszlopok szigetelésének megszervezése is, mert a szigetetlen hálózat igen sok, főleg fiatal madár pusztulását okozza. A nyílt

területeken keresztülhúzódo vezeték oszlopai alatt tucatjával lehet találni az áramütés miatt elpusztult gólyát, ölyvet, vércsét, szalakótát stb. Nyilvánvaló, hogy a hazánkban lévő 50 500 km közepfeszültségű vezeték kb. 1 millió oszlopának szigetelése szinte megoldhatatlan feladat. Az is nyilvánvaló azonban, hogy a kritikus oszlopok szigetelésével a pusztulás nagyobb részben megakadályozható. Az elektromos szakemberekkel kialakított együttműködés jó alapot biztosít e munkához, de e téren még rengeteg tennivaló áll előttünk. A szükséges szigetelőszerkezet gyártása megindult. Remélhetőleg a Hortobágyi Nemzeti Park térségének szigetelése – *Dudás Miklós és Sándor István* munkájának köszönhetően – mielőbb befejeződik.

A magyar kerecsensólyom-állomány a hatékony védelem eredményeként az 1975. évi 30 párról 1992-re 120 párra emelkedett.

Parlagi sas (Aquila heliaca) védelmi program

Európában a parlagi sas elsősorban a magyar–szlovák határ mentén költ. Ennek a szigetpopulációnak a megőrzése érdekében kezdődött a védelmi programunk 1977-ben.

1980-ig az állomány pontos felmérése folyt. Valószínűleg 1985-re értük el azt az állapotot, amikor minden párt ismertünk.

1. táblázat. A parlagi sas magyarországi állománya és a kirepült fiókák számának alakulása 1977–1993 között

Table 1. Variations in the population density and the number of juveniles fledged of the Imperial Eagle in Hungary between 1977 and 1993

Év Year	Fészkelő párok száma No. of nesting pairs	Kirepült fiatalok száma No. of juveniles
1977	7	5
1978	4	6
1979	5	4
1980	10	7
1981	13	5
1982	10	6
1983	12	3
1984	15	8
1985	14	11
1986	17	16
1987	19	13
1988	21	13
1989	26	18
1990	29	30
1991	28	30
1992	30	34
1993	35	–

A parlagi sas és az összes többi nagy testű ragadozó madarunk fészkelési sikerességét igen nagy mértékben befolyásolták és befolyásolják ma is a fészkek közelében folytatott erdő- és mezőgazdasági munkák. Ahhoz, hogy a gazdálkodásból eredő zavarást kiiktathassuk, valamennyi fészket és váltófészket fel kellett derítenünk és elérni azt, hogy a fészkek közelében legalább a költési időben ne legyen zavaró tevékenység. Mivel a 80-as évek elején egyetlen jogszabály sem mondta ki egyértelműen, hogy bizonyos fajok (pl. parlagi sas, réti sas stb.) fészke körül zavaró gazdálkodási tevékenység nem végezhető, ezért amellett, hogy több fészkelés is megghiúsult emiatt, rengeteg energiát emésztettek fel a gyakorlati védelem megvalósítása érdekében szükséges teendők.

A 80-as évek második felében a Ragadozómadár-védelmi Szakosztály szervezettsége elérte azt a szintet, amikor lehetővé vált valamennyi ismert parlagisas-fészkek folyamatos ellenőrzése, sőt egy-két különösen zavart helyen lévő fészeknél folyamatos őrzést is szerveztünk. Többször intézkedtünk fészkekből kiesett fióka, ledőlt fészkek stb. esetében. Több párnál a rossz állapotú fészkek helyére erős, stabil műfészkeket építettünk. Előfordult, hogy a sasok olyan helyen épített műfészket foglaltak el, ahol korábban még a környéken sem költött parlagi sas. Javítottuk a parlagi sasok táplálkozási feltételeit. Egyes párok fészkelő revirjébe megkezdtuk a korábban kipusztult ürgek visszatelepítését (*Haraszthy, 1993*). A közeli fészkekben rövidesen megjelent az ürgetáplálék, az öreg madarakat pedig szinte elzavarni sem lehetett az új ürgekölónia környezetéről.

Az utolsó hét évben bekövetkezett állomány növekedés esetében egyértelműen kimutatható, hogy az nem a felderítettség egyre nagyobb fokától származik. Minden évben regisztráltunk ugyanis olyan újonnan megjelenő fiatal párokat, amelyek az első évben csak revirt foglaltak, majd a következő évben fészket építenek, és gyakran csak a harmadik évben költöttek. Az utóbbi években – nyilvánvalóan a védelmi tevékenység eredményeként – sík vidéken, mezőgazdasági területek között is megtelepedett költésre egy-két pár. 1993-ban már 5 pár költött ilyen környezetben. Ezek védelme különös óvatosságot és fokozott odafigyelést igényel. Folyamatosan vizsgáljuk az állomány nagyságát, a kirepült fiókák számát illetve a sikertelen költések okát. (*Haraszthy et al., 2. táblázat.*)

1985-től folyamatosan emelkedett a fészkenként kirepült fiókák átlagos száma, 1977–1988 között a maximum 1,5 fióka/fészkek volt, 1985-ben már 1,7 és 1990-ben pedig 1,9 fióka repült ki átlagosan fészkenként.

A magyar–szlovák parlagi sas közös állomány ma 70 pár, melynek több mint a fele Magyarországon költ.

A védelmi tevékenység összehangolása érdekében a szlovák ragadozómadár-védő kollégákkal folyamatos együttműködést alakítottunk ki. Éves rendszerességgel munkaértekezleteket szervezünk. Meggyőződésünk, hogy a közös magyar–szlovák állományt csak közös erőfeszítéssel tudjuk megőrizni.

Réti sas (*Haliaeetus albicilla*) védelmi program

A réti sas Európában elsősorban az Északi-tenger parti sávjában elterjedt fészkelő. A szárazföld belsejében – a Kárpát-medencében a Száva és a Duna között – csak egy kis állománya költ. A magyarországi állomány, a 70-es években végzett állományfelmérés alapján, a közvetlen kipusztulás szélére került. Ekkor a költőpárok száma nem volt több 10–12-nél. Az ország jelentős területeiről mint fészkelő, eltűnt; pl. a Tisza teljes magyarországi szakaszán és a Duna mellett is csak néhány pár maradt. Az ismert párok költési eredményessége is rossz volt. Volt olyan év, amikor egyetlen fióka sem került ki a magyarországi fészkekből. A zavarás elkerülése érdekében nem végeztünk vizsgálatokat arra vonatkozóan, hogy milyen volt a kelés eredményessége. Ennek hiányában csak azt tudjuk, hogy gyakran a zavartalan helyen költő párok sem neveltek fiókákat. A legtöbb probléma azonban kétségtelenül az erdőgazdálkodással volt. A réti sas különösen kedveli az öreg erdőállományokat, melyeket szinte mindig azokban az években akartak kitermelni, amikor a réti sas ott költött. Hatalmas küzdelmet folytattunk az erdőgazdálkodókkal, és kezdetben – a 80-as évek elején – alig értünk el eredményt. Az erőviszonyok kiegyenlítődésének és a 8/1990 KVM. rendelet életbe lépésének köszönhetően, ma már meg lehetett akadályozni a fakitermelést, így egyre több esetben sikerült biztosítani az eredményes költést. A 80-as évek közepétől az állomány lassan emelkedni kezdett és mára elérte a 35 párt.

Bár vizsgálati adataink nincsenek, mégis feltételezzük, hogy az észak-európai populációkhoz hasonlóan súlyos környezeti terhelésnek volt kitéve a magyar állomány is. Ahogy a környezeti feltételek javultak (dúvadmérgezések megszüntetése, élővizek vegyi terhelésének csökkenése), úgy lett mind eredményesebb a költés, és pár év eltolódással egyre újabb költő párok jelentek meg.

A 80-as évek elejétől az ország több pontján folyt téli etetés, amelyet kezdetben *Lőrincz István*, illetve *dr. Kovács Gábor* szervezett, később többen mások is. Legújabbban az eredményesebb védelem biztosítása érdekében a *Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület Somogy Természetvédelmi Szervezete Tömösváry Tibor* vezetésével megvásárolt négy erdős halastórendszert, melyek mindegyikén egy-két pár réti sas is költ. A tulajdonukba került tavakon remélhetően hosszú távon biztosítható lesz az állomány megőrzése.

A rétisas-védelem fontos része a műfészek-kihelyezés. A Tisza mellé pl. így sikerült költésre visszacsábítani a fajt, de másutt is költ műfészekben.

Fogságban tartott réti sasok esetében bizonyítást nyert, hogy az északi példányok ivari aktivitása sokkal később kezdődik, mint a közép-európaiaké. Mivel eddig egyetlen esetben sem figyeltünk meg Észak-Európában jelölt réti sást, bizonyosak vagyunk benne, hogy a nálunk telelők Oroszország északi részéről érkeznek hozzánk. Ez gyakorlatilag azt jelenti, hogy a kárpát-medencei állomány nem képez szaporodási közösséget más állománnyal, fenntartása, megőrzése tehát csak itt lehetséges. Ezért, bár a hazai populáció az európai állományának csak töredéke, a megőrzés felelőssége igen nagy.

Kis békászósas (Aquila pomarina) védelmi program

A program 1977-ben indult. Célkitűzése az állomány feltérképezése és a védelem megszervezése volt.

A védelem ennél a fajnál elsősorban a fészkek zavartalanságának biztosítását jelentette a parlagi sasnál leírt okok miatt.

A védelmi munka részeként folyamatosan foglalkoztunk a kainizmussal is, amelynek kiküszöbölésére új gyakorlati eljárást alkalmaztunk. (*Haraszthy–Bagyura–Szitta*, in print.)

Mivel a békászó sas a lombkorona alsó felében fészkel, sokkal kisebb mértékben van kitéve a zavarásnak, mint a parlagi vagy a réti sas. Vizsgálataink szerint költése ennek ellenére gyakran megsemmisül. A vizsgált 79 költésből 27 sikertelen volt. A kainizmus kiküszöbölésével 14 esetben sikerült növelnünk a kirepült fiókák számát. (*Haraszthy–Bagyura–Szitta*, in print.)

Kék vércse (Falco vespertinus) program

A kék vércse Magyarországon éri el nyugati elterjedésének határát, ugyanakkor európai állományának jelentős része nálunk fészkel. Ezen okok miatt a faj kezdettől a figyelmünk középpontjában volt. A II. világháború előtt, illetve az azt követő években a kék vércse nagy telepekben költött Magyarországon. *Keve és Szíjj (1957)* négy 100–200 pár közötti és további három 50–100 pár közötti telepről tesz említést.

1972-ben, amikor a fajjal elkezdtünk foglalkozni, még léteztek nagy telepei, de 100 pár felett már nem találtunk (*Haraszthy, 1981*), mégis úgy tűnt, hogy az állomány a korábbi évek irodalmi adataihoz képest nem csökkent. Az azóta eltelt két évtized alatt folyamatosan vizsgáltuk a különböző telepeket. Megállapítottuk, hogy az állomány mind nagyobb része költ telepeken kívül, egyesével. Vizsgálatokat végeztünk a telepes és a szoliter fészkelési mód eredményességének összehasonlítására (*Haraszthy–Bagyura, 1993*), és kiderült, hogy a telepesen költő párok átlagosan egy fiókéval többet repítenek, mint a szoliterék. Ennek oka az, hogy az egyenként költő párok fészkelése igen gyakran eredménytelen.

Védelmi szempontból mindenképpen az lenne a kívánatos, ha a kék vércse állomány döntő többsége fészektelepen költene.

Napjainkban sajnálatos módon lényegesen csökkent a vetési varjú, (*Corvus frugilegus*) – mint a kék vércse számára egyedül számításba vehető telepesen fészkelő madár – költőállománya és költőtelepeinek száma is. Nem zárható ki, hogy emiatt a jövőben a kék vércsék részére műfészkekből kell kolóniát kialakítani.

A program keretében, a folyamatos állományfelmérés mellett, 1972 és 1992 között 1500 madarat jelöltünk, és részletesen vizsgáltuk a faj táplálkozási szokásait is (*Haraszthy–Rékási–Bagyura*, in print). 1992-től megkezdődött a vörös vércsék vizsgálata is. E védelmi célú program a költés eredményességét negatívan befolyásoló tényezők megszüntetésére, illetve az áramütés miatti pusztulás csökkentésére irányul.

2. táblázat. Magyarországon fészkelő ragadozó madarak állományviszonyai
 Table 2. State of the Birds of Prey populations nesting in Hungary

Madárfaj Species	Párok száma: No. of pairs
Darázsölyv (<i>Pernis apivorus</i>)	300–350
Barna kánya (<i>Milvus migrans</i>)	160
Vörös kánya (<i>Milvus milvus</i>)	0–2
Héja (<i>Accipiter gentilis</i>)	2000
Kis héja (<i>Accipiter brevipes</i>)	0–5
Karvaly (<i>Accipiter nisus</i>)	600
Pusztai ölyv (<i>Buteo rufinus</i>)	0–1
Egerészölyv (<i>Buteo buteo</i>)	3000
Törpesas (<i>Hieraëtus pennatus</i>)	10
Szirti sas (<i>Aquila chrysaëtos</i>)	2
Parlagi sas (<i>Aquila helica</i>)	40
Kis békászósas (<i>Aquila pomarina</i>)	90
Réti sas (<i>Haliaeetus albicilla</i>)	37
Hamvas rétihéja (<i>Circus pygargus</i>)	100
Barna rétihéja (<i>Circus aeruginosus</i>)	1000
Kígyászölyv (<i>Circaëtus gallicus</i>)	50
Kerecsensólyom (<i>Falco cherrug</i>)	120
Kabasólyom (<i>Falco subbuteo</i>)	6–700
Fehérmű vércse (<i>Falco neumannii</i>)	0–3
Kék vércse (<i>Falco tinnunculus</i>)	2–2200
Vörös vércse (<i>Falco tinnunculus</i>)	3–4000

A ragadozó madarak jogi védelme Magyarországon

A hazánkban előforduló ragadozó madarak valamennyi faja törvényes védelem alatt áll. De ez nem volt mindig így. „Régen” a ragadozó madarakat nem védték, sőt a görbecsőrűek irtása erény volt. A megítélés és ezzel együtt a rendelkezések folyamatosan változtak. Az első szabályozás az 1883. évi XX. vadászati törvény volt. E törvény szerint az általános tilalmi időszak alatt (II. 1–VIII. 15.) is lőhető volt a keselyűk, sasok, sólymok, kányák, vércsék, héják minden faja.

Az 1901. évi 24 55 (VII. 1.) földművelésügyi miniszteri rendelet védetté nyilvánított 132 madárfajt, de közöttük egyetlen ragadozó madár sem volt. Ez nem is csoda, hiszen Herman Ottó *A madarak hasznáról és káráról* című, 1901-ben megjelent könyvében pl. a szirti sasról még így ír: „Hazánkban a szirti sas még nem éppen ritka, de nem is valami gyakori, bajosan is irtható, mert igen óvatos.”

1902. március 19-én hosszas előkészítés után Párizsban a madárvédelemről nemzetközi egyezményt írtak alá Európa akkori felelős vezetői. Ezen egyezmény két listát is tartalmaz: a hasznos madarakét és a káros madarakét.

3. táblázat. A hazánkban előforduló ragadozó madarak védetté nyilvánításának éve

Table 3. Year of declaring the Birds of Prey occurring in Hungary protected

Madárfaj Species	Védetté nyilvánítás éve Year of declaration
Darázsölyv (<i>Pernis apivorus</i>)	1954 (1940)
Barna kánya (<i>Milvus migrans</i>)	1971
Vörös kánya (<i>Milvus milvus</i>)	1954
Héja (<i>Accipiter gentilis</i>)	1971
Kis héja (<i>Accipiter brevipes</i>)	1954
Karvaly (<i>Accipiter nisus</i>)	1982
Pusztai ölyv (<i>Buteo rufinus</i>)	1954
Egerészölyv (<i>Buteo buteo</i>)	1954 (1933)
Gatyás ölyv (<i>Buteo lagopus</i>)	1971
Héjasas (<i>Hieraëtus fasciatus</i>)	1954 (1940)
Törpesas (<i>Hieraëtus pennatus</i>)	1954 (1940)
Szírti sas (<i>Aquila chrysaëtos</i>)	1954 (1940)
Parlagi sas (<i>Aquila heliaca</i>)	1954 (1940)
Pusztai sas (<i>Aquila nipalensis</i>)	1954 (1940)
Nagy békászósas (<i>Aquila clanga</i>)	1954 (1940)
Kis békászósas (<i>Aquila pomarina</i>)	1954 (1940)
Réti sas (<i>Haliaeetus albicilla</i>)	1954 (1940)
Barátkeselyű (<i>Aegypius monachus</i>)	1954 (1940)
Fakókeselyű (<i>Gyps fulvus</i>)	1954 (1940)
Dögkeselyű (<i>Neophron percnopterus</i>)	1954 (1940)
Kékes rétihéja (<i>Circus cyaneus</i>)	1971
Fakó rétihéja (<i>Circus macrourus</i>)	1954
Hamvas rétihéja (<i>Circus pygargus</i>)	1954
Barna rétihéja (<i>Circus aeruginosus</i>)	1982
Kígyászölyv (<i>Circaëtus gallicus</i>)	1954 (1940)
Halászsas (<i>Pandion haliaëtus</i>)	1954 (1940)
Kerecsensólyom (<i>Falco cherrug</i>)	1954
Vándorsólyom (<i>Falco peregrinus</i>)	1954
Kabasólyom (<i>Falco subbuteo</i>)	1954
Eleonora sólyom (<i>Falco eleonora</i>)	1982
Kis sólyom (<i>Falco columbarius</i>)	1954
Kék vércse (<i>Falco vespertinus</i>)	1906
Fehérkarmú vércse (<i>Falco neumannii</i>)	1906
Vörös vércse (<i>Falco tinnunculus</i>)	1906

Megjegyzés:

A táblázatban az az évszám szerepel, amikor az adott faj elnyerte a teljes védettséget. A zárójelben lévő szám azt az évszámot jelöli, amikor az adott faj egész éves vadászati tilalmát elrendelték.

4. táblázat. Hazánkban előforduló ragadozó madarak pénzben (Ft) kifejezett értéke

Table 4. Ideal value of the Birds of Prey occurring in Hungary expressed in monetary terms according to the legal rule

Madárfaj Species	Védett Protected	Fokozottan védett Strictly protected
Darázsölyv (<i>Pernis apivorus</i>)	50 000	
Barna kánya (<i>Milvus migrans</i>)		100 000
Vörös kánya (<i>Milvus milvus</i>)		250 000
Héja (<i>Accipiter gentilis</i>)	10 000	
Kis héja (<i>Accipiter brevipes</i>)		250 000
Karvaly (<i>Accipiter nisus</i>)	10 000	
Pusztai ölyv (<i>Buteo rufinus</i>)	50 000	
Egerészölyv (<i>Buteo buteo</i>)	10 000	
Gatyás ölyv (<i>Buteo lagopus</i>)	10 000	
Héjasas (<i>Hieraetus fasciatus</i>)	50 000	
Törpesas (<i>Hieraetus pennatus</i>)		250 000
Szirti sas (<i>Aquila chrysaetos</i>)		250 000
Parlagi sas (<i>Aquila heliaca</i>)		500 000
Pusztai sas (<i>Aquila nipalensis</i>)	10 000	
Nagy békászósas (<i>Aquila clanga</i>)	50 000	
Kis békászósas (<i>Aquila pomarina</i>)		250 000
Réti sas (<i>Haliaeetus albicilla</i>)		500 000
Barátkeselyű (<i>Aegypius monachus</i>)		250 000
Fakókeselyű (<i>Gyps fulvus</i>)	50 000	
Dögkeselyű (<i>Neophron percnopterus</i>)	50 000	
Kékes rétihéja (<i>Circus cyaneus</i>)	10 000	
Fakó rétihéja (<i>Circus macrourus</i>)	50 000	
Hamvas rétihéja (<i>Circus pygargus</i>)		250 000
Barna rétihéja (<i>Circus aeruginosus</i>)	50 000	
Kígyászölyv (<i>Circaetus gallicus</i>)		250 000
Halászsas (<i>Pandion haliaëtus</i>)		250 000
Kerecsensólyom (<i>Falco cherrug</i>)		500 000
Vándorsólyom (<i>Falco peregrinus</i>)		250 000
Kabasólyom (<i>Falco subbuteo</i>)	50 000	
Eleonora sólyom (<i>Falco eleonora</i>)		250 000
Kis sólyom (<i>Falco columbarius</i>)	50 000	
Kék vércse (<i>Falco tinnunculus</i>)	50 000	
Fehérkarmú vércse (<i>Falco neumannii</i>)		250 000
Vörös vércse (<i>Falco tinnunculus</i>)	10 000	

A káros madarak között szerepel szinte valamennyi ragadozó madár; (tehát *Herman Ottó* által itthon képviselt álláspont megfelelt a kor szellemének) saskeselyű, sasok, réti sas, halászsas, kányák, kerecsen-, vándor-, kaba-, és kis sólyom, héja, karvaly, rétihéja. A felsorolásból mindössze a kék-, a vörös-, illetve a fehérkarmú vércse hiányzik. Az egyezmény magyar szövegében a *Herman Ottótól* származó lábjegyzet szerint, mivel a 3 vércsefaj a károsok között kivétel, ezért a hasznos fajok közé tartozik, azaz védendő.

Érdekessége még ennek az egyezménynek, hogy a barát-, fakó- és a dögkeselyűvel és az ölyvekkel nem foglalkozik. Nem tekinti őket sem hasznosnak, sem károsnak. Az 1883. évi XX. törvényhez képest ez „előrelépés” volt, mivel az a keselyűk minden fajtát mindenkor irthatónak minősíti.

A nemzetközi egyezményt az 1906. évi I. törvény szentesítette Magyarországon. Mivel ez az egyezmény a 3 vércsefajt nemzetközileg javasolja védeni a földművelési miniszter 80644/1906 sz. rendeletével védetté nyilvánította a kék-, a fehérkarmú és a vörös vércsét.

A két világháború között az egyes ragadozó madarak védettsége külön védetté nyilvánító rendelettel nem változott. Mivel azonban ebben az időszakban a védetté nyilvánítás, illetve a vadászati idény megállapítása a földművelési miniszter feladata, illetve hatásköre volt, ezért a részleges vagy teljes védettséget is a vadászati idény megállapításáról szóló miniszteri rendeletek is szolgálták.

Ennek értelmében az 1933. augusztus 1-jétől hatályos 38 500 sz. FM rendelet az egerészölyvre egész évre szóló vadászati tilalmat rendelt el, amelyet a következő évtizedek rendeletei mindig újra megerősítettek, mindaddig, amíg az 1954. évi rendelet természetvédelmi védettséget nem biztosított számára. Ugyanezen rendelet a vándor- és kerecsensólyomra március 16. és június 15. között vadászati tilalmat rendel el. 1939-től a vadászati tilalmi idényt a 38 000 sz. FM rendelettel meghosszabbítják; ezután március 1-jétől augusztus 31-ig tilos a két nagy testű sólyom vadászata.

1940-től (160 000 sz. FM rendelet) már február 1. és október 1. közötti időszakra terjed ki a sólymok vadászati tilalma és ez egészen 1954-ig így is marad.

A barát- és a fakókeselyű, a kígyászölyv, a darázsölyv, a szirti sas, a réti sas, illetve a halászsas 1933-tól csak a földművelési miniszter engedélye alapján lőhető, a réti sas és a halászsas ezen belül is csak a halastavakon.

1939-től e rendelkezést kiterjesztik a dögkeselyűre és a sasok minden fájára, de még a földművelési miniszter mindig adhat lelövési engedélyt.

1940. évi 145 900 sz. FM rendelet egész éves vadászati tilalmat állapít meg e fajokra, amely fennmaradt egészen 1945-ig.

A következő, már természetvédelmi rendelettel való védetté nyilvánítás a Magyar Népköztársaság Minisztertanácsának 59/1954 (IX. 9.) M. T. számú rendelete a „Madárvédelemről”, amely tételes megnevezés nélkül védetté nyilvánítja szinte az összes nálunk előforduló madárfajt. A kivételeket a rendelet felsorolja. Nem terjed ki a védelem a „kártékony” ragadozó madarakra, úgy mint a karvaly, a héja, a barna kánya, a barna rétihéja, és a kékes rétihéja. Ez gyakorlatilag azt jelenti, hogy ezen öt faj kivételével az

összes többit védelem alá helyezi, illetve a három vércsefaj esetében megerősítette azok 1906 óta folyamatos védettségét, valamint a fent felsorolt fajok vadászati rendelkezésekben megfogalmazott védelmét átvette. Ugyanezen rendelet bevezeti a fokozottan védett kategóriát és a ragadozó madarak közül ide sorolja a következő fajokat: darázsölyv, halászsas, kék vércse, kerecsensölyv, vándorsölyv, kígyászölyv, vörös kánya, kis békászósas, nagy békászósas, parlagi sas, szirti sas, törpesas, réti sas.

A következő madárvédelemről szóló rendelkezés a Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány 12/1971 (V. 1.) sz. rendelete a természetvédelemről, amely szinte az összes vadon élő madarat tételesen felsorolva védetté nyilvánítja. Azokat a fajokat, amelyeket továbbra sem véd törvény, illetve, amelyek korlátozással védettek, a rendelet külön megnevezi. Ezek szerint a ragadozó madarak közül a karvaly, a héja és a barna rétihéja a szárnyasvad-és baromfitenyésztő telepeken elejthető.

Az 1954. évi rendelkezéshez képest tehát a barna kánya és a kékes rétihéja e rendelettel kap először védett státust.

1975-ben jelentős előrelépés következett be azzal, hogy a OTvH megállapítja 3/1975 (T. k. 21) utasításában a védetté nyilvánított állatok értékét. Eszerint a fokozottan védett fajok 50 000 Ft, míg a gyakoribb ragadozó madarak 1000 Ft-os kategóriába kerültek.

Az 1/1982 (III. 15.) OKTH rendelet korlátozás nélkül védetté nyilvánítja a karvalyt és a barna rétihéját is. A héja esetében az elejthetőséget a szárnyasvad-törzsállomány elhelyezésére alkalmas telepekre, illetve július 1. és október 31. között a szárnyasvad-utánnevelők bekerített területére, illetve 500 méteres körzetére szűkíti. Ezt megerősíti a 7/1988. (X. 1.) KVM rendelet.

A 8/1990./IV. 30./KVM rendelet módosítja az 1/1982./III. 15./ OKTH rendelet 34. §-át. Eszerint; „A természetvédelmi hatóság engedélye szükséges a törpesas, a parlagi sas, a réti sas, a szirti sas, a kis békászósas, a kerecsensölyv, a kígyászölyv és a fekete gólya fészke körül 100 méteres sugarú körben az erdőgazdálkodási tevékenység folytatásához, különösen a faállomány letermeléséhez. A faállomány letermelésének megtiltása miatt bekövetkező tényleges kárt – ... – a természetvédelmi hatóság az erdőgazdálkodónak megtéríti.”

A ragadozó madarakra vonatkozó legújabbban megjelent miniszteri rendelet – a 12/1993./III. 31./ KTM rendelet – módosítja a fajok védettségi besorolását és az eszmei értékeket is emeli (4. táblázat).

Irodalom – References

- Bagyura, J.–Haraszthy, L.–Szitta, T. (1992) Zur Ernährungsbiologie des Sakerfalken in Ungarn V. World Conference of Birds of Prey and Owl. Berlin (in print)
- Bagyura, J.–Szitta, T.–Haraszthy, L. (1992) Methoden und Ergebnisse der Schutzes und Management der Ungarischen Sakerfalken V. World Conference of Birds of Prey and Owl. Berlin (in print)
- Baumgart, W.–Gamauf, A.–Bagyura, J.–Haraszthy, L.–Chavko, I.–Peklo, A. (1992) Biologie und Status des Sakerfalken in Osteuropa V World Conference of Birds of Prey and Owl. Berlin (in print)

- Chernel, I. (1899) Magyarország madarai különös tekintettel gazdasági jelentőségökre I–II. – Budapest
- Haraszthy, L. (1981) Contributions to the Quantity Conditions and Hatching Biology of Red-Footed Falcons Hatching in the Hortobágy 1973 – *Aquila*, 87.: 117–122.
- Haraszthy, L.–Bagyura, J. (1993) Comparison of the nesting habits of the Red-footed Falcon (*Falco vespertinus*) in Colonies and Solitary Pairs Biology and Conservation of Small Falcons – The Hawk and Owl Trust London, 80–85. p.
- Haraszthy, L.–Bagyura, J.–Szitta, T.–Petrovics, Z.–Viszló, L. (1992): Biology Status and Conservation of the Imperial Eagle in Hungary IV. World Conference of Birds of Prey and Owl. Berlin (in print)
- Haraszthy, L.–Bagyura, J.–Szitta, T. (1992): Biologie des Schreiadler in Ungarn In: Meyburg, B.-U. & R. D. Chancellor (eds.): Eagle Studies. World Working Group on Birds of Prey: Berlin, London & Paris.
- Haraszthy, L.–Rékási, J.–Bagyura, J. (1992): A kékvércse (*Falco vespertinus*) fiókák táplálkozásának elemzése (in print)
- Haraszthy, L. (1993) Gyakorlati ragadozómadár-védelem – Budapest, MME Könyvtára 5.
- Herman, O. (1901) A madarak hasznáról és káráról – Budapest, 1–280.
- Kalotás, Zs. (1983) Az egerészölyvek (*Buteo buteo*) vadgazdálkodási szerepének vizsgálata apróvaddal dúsított vadászterületeken – *Pusztá* 10.: 31–36
- Lakatos, K. (1910) Magyarország orvmadár faunája – Budapest
- Keve, A.–Szijj, J. (1957) Distribution, Biologie et alimentation du Falcon Kobez *Falco vespertinus* L. en Hongrie – *Alauda* XXV. 1–22. p.

Author's address:

László Haraszthy and János Bagyura
Magyar Madártani és Természetvédelmi
Egyesület
Budapest, Költő u. 21
H – 1121

Protection of Birds of Prey in Hungary in the last 100 years

László Haraszthy and János Bagyura

As early as in 1906 the first international declaration on bird protection was signed by leaders of Europe without recognizing the natural value and significance of the Birds of Prey Scientific approach thus, legal protection have formed only by degrees in Hungary just as in other European countries.

Most species were under all year round hunting prohibition from 1940 to 1954. Since then these birds have become protected.

Alterations in legal protection and impacts of falconry are also discussed.

A main objective of the Hungarian Ornithological and Nature Conservation Society established in 1974, has been protection of the endangered predatory bird populations. Among several protection programmes initiated by the Society the Saker Falcon Project and the Imperial Eagle Project are the most important. Since both Birds of Prey species have got the most abundant populations in Hungary their protection is of particular importance.

Saker Falcon Project

Night and day guarding of 33 nests has been performed on a total of 5.600 days. From the nests guarded 99 young birds took flight.

At start of intensive protection the Hungarian population consisted of 30 pairs. Besides nest guarding, breeding of the major part of the Hungarian population has permanently been watched. Approximately one-third of the present Hungarian population of 120 pairs breeds in artificial nests.

Imperial Eagle Project

The programme commenced with surveying the population. At present all nests are under a permanent control. Considerable success has been achieved by setting out of artificial nests and reintroducing Ground Squirrel. The latter, as a most important prey for the Imperial Eagle and the Saker Falcon, has disappeared from several habitats of the Imperial Eagle in the last 30 years.

Hungarian and Slovakian birds constitute one population. There is permanent cooperation between two countries.

The paper also presents the Lesser Spotted Eagle Program as well as the Red-Footed Falcon and the White-tailed Eagle Project, respectively. The present population size data on the various species are tabulated.